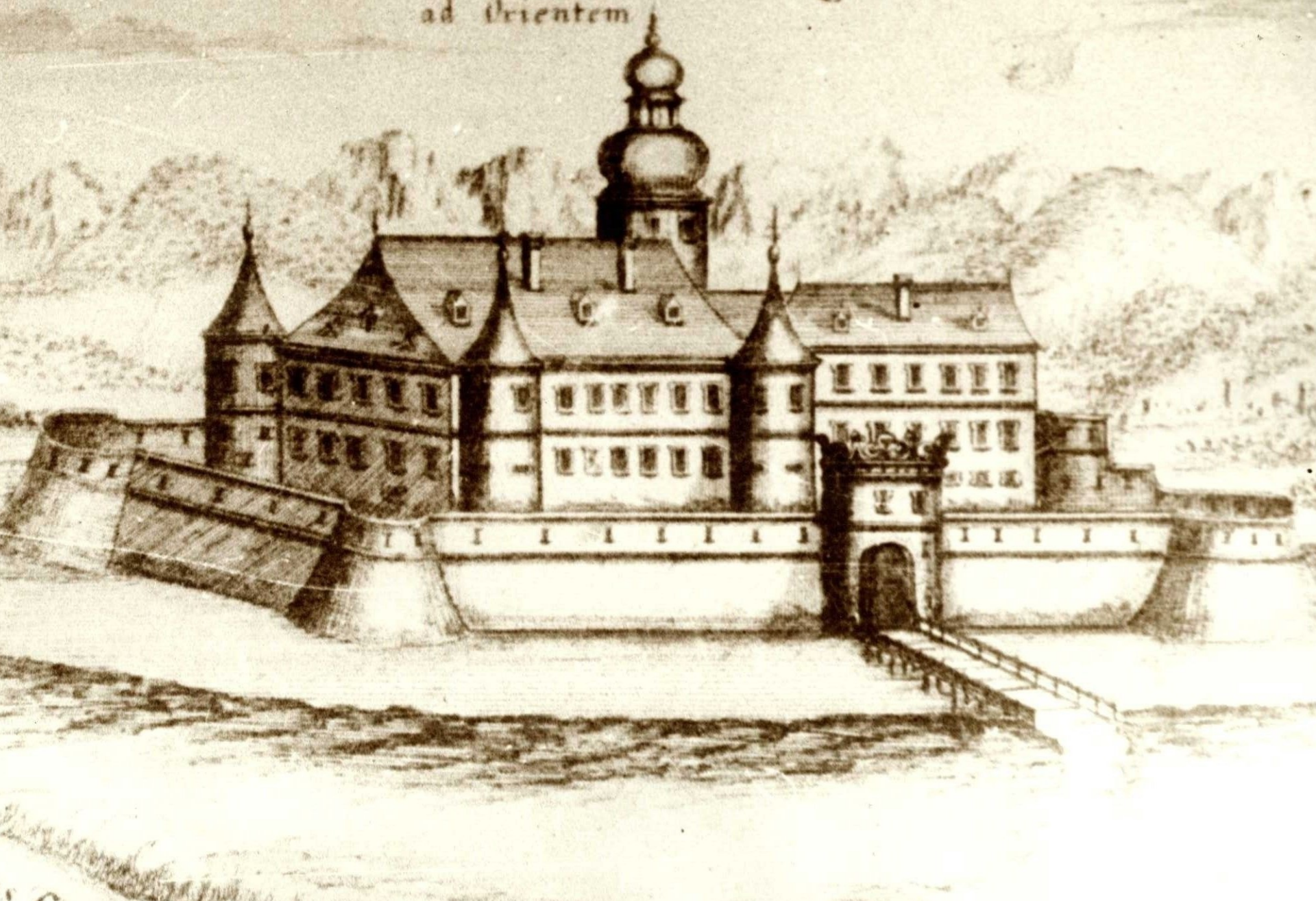

Štátny archív v Žiline so sídlom v
Bytči

História a súčasnosť

CASTELLVM BICZE

ad Orientem

Začiatky archívu

- ▶ Archív v Bytči vznikol na základe vládneho nariadenia č. 29/1954 Zb. o archívnictve. Skutočnú činnosť však začal až 2. mája 1955 ako právny nástupca Krajského archívu v Žiline.
- ▶ Výsledky práce Krajského archívu v Žiline z rokov 1950 až 1954 boli nepatrné, a to najmä pre nedostatok odborníkov a vhodných priestorov.

- ▶ Začala sa kompletizovať materiálová báza, sústreďovať písomnosti roztrúsené na viacerých miestach.
- ▶ Ako prvé sa do archívu dostali fondy verejnoprávných a justičných organizácií, neskôr sa prebrali komplexy feudálnych panstiev, rodov, registratúry poľnohospodárskej a lesnej správy. V dôsledku územnej reorganizácie archív prevzal aj písomnosti zrušených krajských orgánov a organizácií

Sídlo archívu

- ▶ Sídлом archívu sa stal renesančný zámok, ktorý dal vybudovať František Thurzo v rokoch 1571-1574
- ▶ história objektu je bohatá, múry zámku si pamätajú palatína Juraja Thurzu, Alžbetu Báthoryovú, Juraja Jánošíka, ale aj vojakov 2. svetovej vojny, súkromné byty, úrady a pod.

Historická budova a archív = dokonalá symbióza?

- ▶ Kaštieľ už od čias jeho prvých majiteľov, Turzovcov, bol miestom úschovy najmä rodového archívu a dokumentov o správe majetku.
- ▶ Túto tradíciu neporušili ani neskorší majitelia objektu – Esterházyovci a Popperovci.

† 1 5 7 4 †

Súčasná legislatíva

Riadiacim orgánom archívnictva na Slovensku je Ministerstvo vnútra Slovenskej republiky.

- ministerstvo organizuje a riadi archívnictvo najmä tým, že určuje koncepciu jeho rozvoja, zjednocuje odbornú činnosť archívov a metodiku archívnej práce, vytvára a zabezpečuje vhodné podmienky na zachovanie archívnych dokumentov. Dalej zabezpečuje ochranu a evidenciu archívnych dokumentov, kontroluje ich stav a uloženie v archívoch, stará sa o spracúvanie, sprístupňovanie a zverejňovanie archívnych dokumentov. Koordinuje medzinárodnú, najmä vedeckú spoluprácu, stará sa o odborný rast archívnych pracovníkov. Ministerstvo vnútra SR gestoruje aj správu registratúry.

- ▶ **Zákon 395/2002** o archívoch a registratúrach a o doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov

Posledná novela:

- ▶ **Zákon 266/2015**, ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 395/2002 Z.z. o archívoch a registratúrach a o doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov a ktorým sa mení zákon č. 455/1991Zb. o živnostenskom podnikaní (živnostenský zákon) v znení neskorších predpisov
- ▶ **Vyhláška 628/2002** ktorou sa vykonávajú niektoré ustanovenia zákona o archívoch a registratúrach a o doplnení niektorých zákonov
- Pripravuje sa novela vyhlášky

Sústava archívov

- ▶ Sústavu archívov podľa zákona č. 395/2002 Z. z. v znení neskorších predpisov tvoria verejné archívy a súkromné archívy.

Verejné archívy

- ▶ štátny ústredný archív a štátne archívy s regionálnou územnou pôsobnosťou,
- ▶ špecializované archívy, ktorými sú archívy štátnych orgánov, štátnych rozpočtových organizácií, štátnych príspevkových organizácií a archívy právnických osôb zriadených zákonom,
- ▶ mestské archívy a archívy samosprávnych krajov,
- ▶ archívy právnických osôb a archívy fyzických osôb, ktoré sú orgánmi verejnej moci,

Súkromné archívy sú archívy právnických osôb a archívy fyzických osôb.

Organizačná štruktúra Štátneho archívu v Žiline so sídlom v Bytči

- ▶ sídelný archív v Bytči, do ktorého sa včlenila aj žilinská pobočka bývalého Štátneho archívu v Bytči (býv. pobočka v Považskej Bystrici bola v roku 2015 začlenená do novovytvoreného Štátneho archívu v Trenčíne)
 - oddelenia archívu
 1. spracúvania archívnych dokumentov (6 prac.)
 2. služieb verejnosti (7 prac.)
- ▶ pracovisko Archív Dolný Kubín
- ▶ pracovisko Archív Čadca
- ▶ pracovisko Archív Liptovský Mikuláš
- ▶ pracovisko Archív Martin

Pracovníci archívu

- ▶ Archív má 39 systemizovaných miest (z toho sídelný archív 14)
- ▶ Pracovníci:
 - štátna služba
 - výkon práce vo verejnom záujme
- ▶ Približne rovnaký počet vysokoškolsky a stredoškolsky vzdelaných pracovníkov
- ▶ Zriadené fotolaboratórium s odborným pracovníkom

- ▶ Počas existencie štátneho archívu sa v jeho službách vystriedalo viacero erudovaných archivárov a historikov. Na čele ústavu od jeho vzniku až do roku 1990 stál PhDr. Jozef Kočiš, CSc., ktorý výrazne prispel k tomu, že archív patrí medzi najvýznamnejšie na Slovensku.

Jozef Kočiš

Aľzbeta Bathoryova
a
palatín Thurzo

Jozef Kočiš – Jana Kurucarova

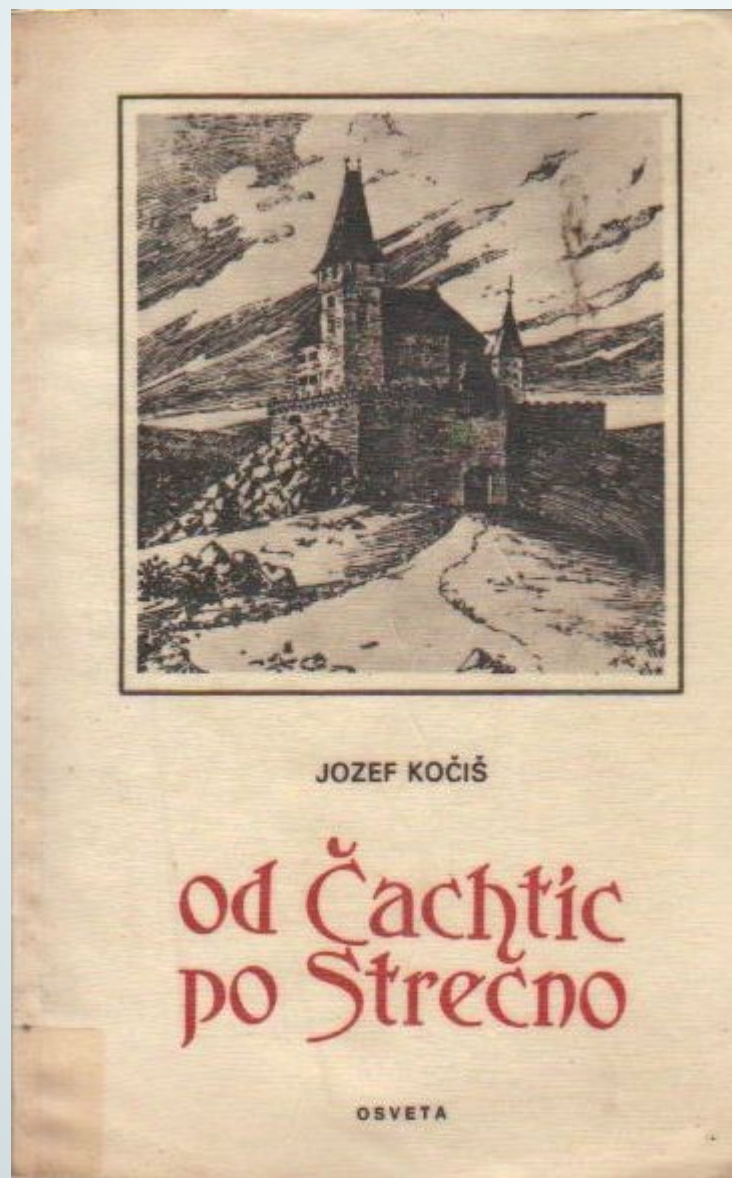
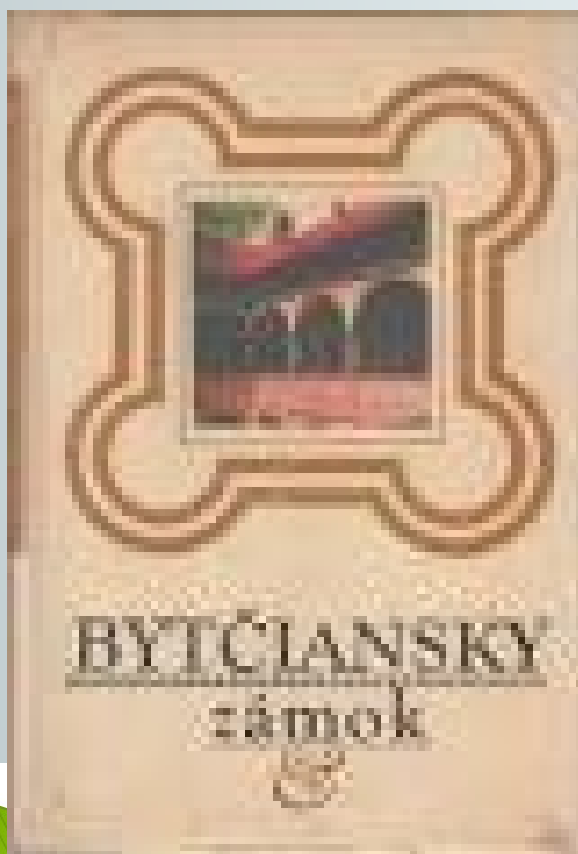

Palatín

Životné osudy Juraja Thurzu

BYTČA

1 3 7 8
1 9 7 8

NEZNÁMY JÁNOŠÍK

*Podm die baptizani infantem netim z Martina Janšik & Anna
Čiženik mi datá z mi Georgij, Petrim crant Janbus' Morjad &
Barbara Kristofik z Jevšore.*

JOZEF KOČIŠ

Fondy

- ▶ Štátny archív v Žiline spravuje 3869 fondov, t.j. 21 007 b.m archívneho materiálu
- ▶ Z toho sídelný archív 682 fondov, 6417 b.m.

Archív má územnú kompetenciu:

Stredné Považie, Kysuce, Rajecká dolina, Orava, Liptov a Turiec. Územie, bohaté na historické udalosti, dalo základ pramennej báze archívu.

Časový rozsah a členenie fondov 1263 – 2016

Fondy štátneho archívu sa členia podľa klasifikačnej schémy:

- ▶ štátna moc, správa, samospráva
- ▶ justícia
- ▶ armáda a bezpečnosť
- ▶ finančníctvo
- ▶ hospodárstvo
- ▶ družstevníctvo
- ▶ politické strany, orgány a spoločenské organizácie národného fondu
- ▶ veda, kultúra, osвета
- ▶ školstvo
- ▶ zdravotníctvo a sociálna starostlivosť
- ▶ náboženské organizácie
- ▶ rody a panstvá
- ▶ rodiny a osoby
- ▶ cechy, spolky a záujmové organizácie
- ▶ zbierky
- ▶ a iné archívne fondy

- ▶ Medzi najrozsiahlejšie a najcennejšie patria fondy historických stolíc a neskorších žúp:
- ▶ **Trenčianskej /1491-1931/**,
 - rodové písomnosti
 - Ilešházi
 - povodeň 1813
- ▶ **Turčianskej /1486-1922/**,
 - Matica slovenská 1863, Živena 1869
- ▶ **Oravskej /1582-1922/**
 - Thurzovci
 - Oravský komposesorát
- ▶ **Liptovskej /1391-1922/**,
 - kuriálne obce, rody, Hrádocké panstvo, lesnícka škola, štúrovské obdobie Výzva k Slovákom, 1848, Jánošík
- ▶ štyri fondy verejnosprávných výborov týchto žúp /1876-1918/
- ▶ fondy 22 slúžnovských úradov /1849-1922/ z ich teritória.

- ▶ Veľmi hodnotnou a na pramene bohatou je skupina , ktorú tvoria archívy
- ▶ 12 feudálnych panstiev a
- ▶ 81 rodových archívov
- ▶ Cirkevné archívy reprezentujú predovšetkým písomnosti františkánskych kláštorov v Pruskom /1607-1950/ a v Žiline /1701-1945/ a zbierka cirkevných matrík /1628-1955/
- ▶ Zvláštny význam majú fondy úradov pre správu štátnych a neštátnych lesov. Najcennejší je fond Riaditeľstvo štátnych lesov v Liptovskom Hrádku, ktoré pôsobilo v rokoch 1851-1944

- ▶ Novšie verejnosprávne inštitúcie reprezentujú fondy Podtatranskej a Považskej župy /1923-1926/ a písomnosti župy Tatranskej a Trenčianskej z rokov 1940-1945. Do tejto skupiny patria aj písomnosti krajských úradov z rokov 1949-1960, najmä materiál Krajského národného výboru v Žiline.
- ▶ Z justičnej správy sú významné pomerne ucelene zachované fondy súdov tzv. Bachovej éry, ako i písomnosti Krajských súdov v Ružomberku a v Trenčíne /1871-1949/. Spisy retribučných ľudových súdov z územia bývalého Žilinského kraja sú z rokov 1945-1948.
- ▶ Mladšie obdobie justičnej správy je zastúpené fondami Krajský súd v Žiline, Krajská prokuratúra v Žiline z rokov 1949-1960 a pod.

- ▶ V archíve sú uložené aj pozoruhodné písomnosti Liptovskej sekcie Uhorského karpatského spolku v Liptovskom Mikuláši /1884-1918/, Komitétu utečencov hornej Oravy a Spiša /1944-1948/ a iné.
- ▶ Obsahovo zaujímavá je aj zbierka listín /1294-1848/.
- ▶ Najnovšia skupina fondov sa vytvára v súčasnosti zo súborov fondov hospodárskych organizácii, ktoré ukončili svoju činnosť, resp. nezriadili archív

Predarchívna starostlivosť

- ▶ Archív eviduje 277 pôvodcov registratúr, z toho
- ▶ 21 so zriadeným archívom
- ▶ - kategorizácia pôvodcov
- ▶ Štátny odborný dozor
- ▶ Schvaľovanie smerníc
- ▶ Vyradovacie konanie

Evidencia archívneho dedičstva

- ▶ sa v súčasnosti vedie len elektronicky
- ▶ Prírastky do archívu sa získavajú darom, alebo kúpou
- ▶ Akvizičná komisia na Odbore archívov a registratúr

Ochrana archívnych dokumentov

- ▶ sledovaniu teploty a vlhkosti v depotoch,
- ▶ kontrola fyzického stavu archívnych dokumentov.
- ▶ Mikrosnímkovanie a fotografovanie archívnych dokumentov
 - vo filmotéke je v súčasnosti 1411 kusov mikrofilmov konzervačných a študijných kópii
 - digitalizácia

Spracúvanie a sprístupňovanie archívnych dokumentov

Stav spracovania a sprístupnenia archívnych dokumentov k 31. decembru 2015:

- ▶ Archívne dokumenty celkom: 6417,07 b.m.
- ▶ Roztriedené: 26,54 b.m
- ▶ Usporiadané: 704,7 b.m.
- ▶ Inventarizované: 5373, 7 b.m.
- ▶ Katalogizované: 312,13 b.m.

- ▶ Archívne fondy sprístupňujeme prevažne formou inventárov, v menšej miere katalógov
- ▶ Medzinárodný štandard ISAD (G) poskytuje všeobecný návod pre tvorbu archívneho opisu, ktorý sa dá použiť bez ohľadu na formu alebo fyzický nosič archívneho materiálu. Cieľom archívneho opisu je určiť a vysvetliť obsah archívneho dokumentu vrátane súvislostí tak, aby sa uľahčila jeho dostupnosť, a to spôsobom vytvárania presných a zodpovedajúcich opisov a jeho usporiadaním. Štandard sa opiera o provenienčný princíp a zohľadňuje ho pri vytváraní opisu archívnych dokumentov.

Prístup k archívnym dokumentom

- ▶ Štúdium
- ▶ Ročne priemerne 413 bádateľov, 1362 bádateľských návštev
- ▶ V minulom roku sme bádateľom predložili 737 jednotlivých archívnych dokumentov, 371 škatúl, 368 fasciklov a 525 mikrofilmov.
- ▶ vyhotovili sme 1302 kópii archívnych dokumentov

- ▶ prístup k archívnyim dokumentom formou odpisu, výpisu, potvrdenia, alebo kópie na základe písomnej žiadosti - vybavili sme 615 žiadostí a vydali sme 882 výpisov, odpisov, potvrdení alebo kópii
- ▶ Vypracovali sme 48 rešerší z archívnych
- ▶ dokumentov, predovšetkým genealogických
- ▶ Vybrali sme správne poplatky a poplatky za služby archívu v celkovej sume 7944 €

Príručná odborná archívna knižnica

- ▶ Knižnicu tvorí 13 992 zväzkov
- ▶ Výpožičky sú možné len prezenčne v bádateľni archívu
- ▶ Príručnú knižnicu využívajú predovšetkým pracovníci archívu, v určitej miere aj bádatelia

Výskumná, publikačná, kultúrno -osvetová činnosť

- ▶ Pracovníci sa podieľajú na plnení rezortných úloh
- ▶ Publikačná činnosť pracovníkov
- ▶ Priemerne ročne sa uskutoční 35 exkurzií do archívu
- ▶ Archív spolupracuje s médiami- rozhlas, televízia, film ako aj s mnohými inštitúciami a školami

Elektronický archív Slovenska

- ▶ Predarchívna starostlivosť
- ▶ Bádateľská a správna agenda
- ▶ Evidencia fondov a pôvodcov
- ▶ Sprístupňovanie archívnych dokumentov

- ▶ Úložisko digitalizátov a elektronických archívnych dokumentov

- ▶ V auguste 2016 odštartovala Slovenská republika podľa zákona o e-Governmente (**305/2013 Z.z**) proces aktivácie elektronických schránok pre firmy (právnické osoby). Od januára budúceho roka bude štát s firmami komunikovať elektronickou formou – prostredníctvom štátnych e-schránok. Proces aktivácie štátnej e-schránky sa u právnickej osoby v súčasnosti uskutočňuje prvým prihlásením konkrétnej osoby /konateľ, štatutár/ oprávnenej na prístup a disponovanie s elektronickou schránkou.

Od 1. januára 2017 budú schránky firiem aktivované na doručovanie automaticky aj bez prihlásenia a pošta od štátnych inštitúcií bude doručovaná do týchto schránok.

- ▶ V praxi to znamená, že konkrétny zástupca právnickej osoby, ktorý začne v mene právnickej osoby komunikovať so štátom elektronicky, sa prihlási cez portál www.slovensko.sk.

Materiálno-technické zabezpečenie

- ▶ V spolupráci s Centrom podpory MV SR v Žiline a komoditnými manažérmi MV SR
- ▶ Bežná údržba na všetkých objektoch sa vykonáva prostredníctvom centier podpory, resp. jednotiek podpory v okresných mestách
- ▶ Všetky objekty majú zabezpečovacie zariadenia

Unikáty archívu

Vyúčtovanie pohrebu palatína Juraja Thurzu z roku 1617

In mēse Domini 1617. à die 10. Februarij, usqz zj
 eiusdem Mensis, expēse aqumich pōrtēb cōpō
 mīnulo nā pōrtēb Svatē Jāmētē gēro Svatē
 Jāna Jāna Kacētē Svatē Thurzū
 Svatē palatīnī, Palatīna Kralovskēho Vrhovskēho
 nā Zamku Bīcōi.

<i>S</i> olov	-	-	-	-	-	fl 10
Volmētē	-	-	-	-	-	fl 43
Daxanīn	-	-	-	-	-	fl 117
Chafj	-	-	-	-	-	fl 341
Stēpēt a Kēpanov	-	-	-	-	-	fl 691
Jōrtakow Javialkōw	-	-	-	-	-	fl 103
Wecorow	-	-	-	-	-	fl 2
Blavīn Jvolow	-	-	-	-	-	fl 8
Maša wēpēchē Kolh	-	-	-	-	-	fl 54
Maša mōpēchē Kolh	-	-	-	-	-	fl 292
Mādu Kolh	-	-	-	-	-	fl 28
Jagīnō	-	-	-	-	-	fl 72
Jōlōm	-	-	-	-	-	fl 2
Orn	-	-	-	-	-	fl 1
Svatē	-	-	-	-	-	fl 55
Kēpōw	-	-	-	-	-	fl 169
Kōwōw	-	-	-	-	-	fl 100
Kaxabīrē kōfē	-	-	-	-	-	fl 2
Wīlchē Dyl	-	-	-	-	-	fl 250
Mīcīn	-	-	-	-	-	fl 250
Mīm	-	-	-	-	-	fl 100
Wīlchē Dyl	-	-	-	-	-	fl 500
Kōrmtōw	-	-	-	-	-	fl 600
Maqūb	-	-	-	-	-	fl 1600
Wīlchē Dyl	-	-	-	-	-	fl 2
Wīlchē Dyl	-	-	-	-	-	fl 18

Instrukcie pre nakupovačov vína 1614

*Instructia pro Rosenfeldo Stephano Rosgagiko
alio kalemij, Andrea Kochabilla, a Ondrej Janakovicu.
Kubuffi, a Tobiasse Kiliana, Gludelnikow a
Kodanyes nasstis roz krasowens k kufowany
wynu do 6. Jany, widana z 5. Krasob.
Anno 1614*

*Prvete. Mesto wyse gminowanij nasstis kofanij a krasu w tenawo
a nasy list med odzagi Rosgagij Istwanowij, z kym s nym
med gsu do 6. Jany, krasowenski gnu z nasstis Instrukcij,
kamwad tak Rosgagij Istwanowij jako knym ta Instrukcio
kufowana.*

*Podrucl. W polu z Rosgagij Istwanowem med zgodnaji tamzji w 6. Jany
na krasu w tenawo wyne komputowal na kazde wyne
krasowenski kras: 24. Wymij Okowij 360.
Medy krasowenski wyminy med zgodnaji dwa kusky z czerowenski.*

*Podrucl. Na ten wyne czo myslowenski wyne w 6. Jany cyslati medu
aly zgodnaji a wredili z cyslaty gnyce na takowu wyne
wynaloziti meli, do aty kudu nowelkych krasowenski.*

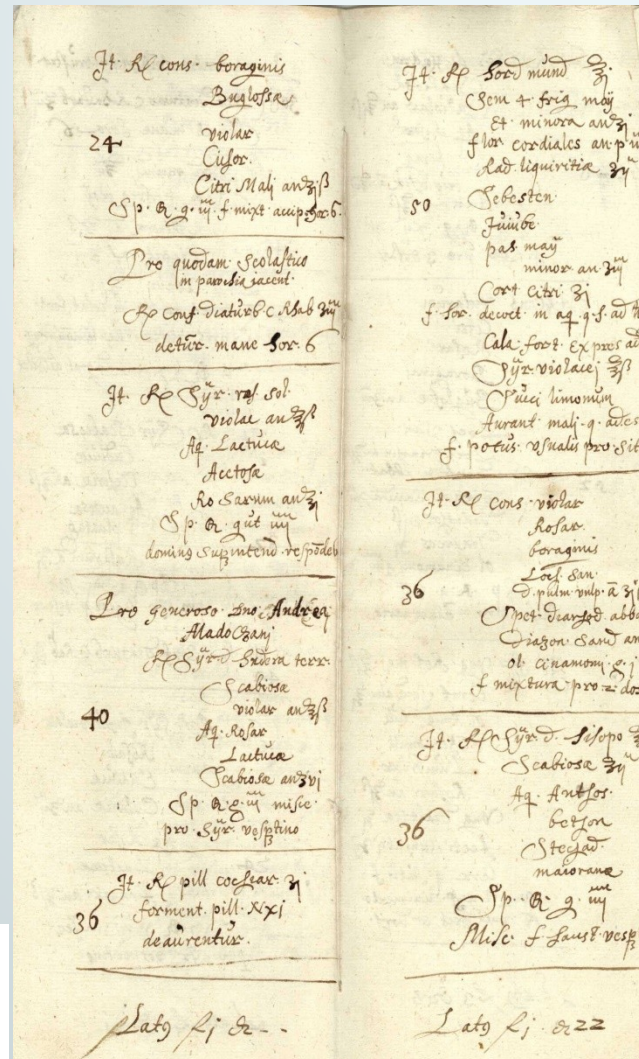
*Podrucl. Wywodumowanu, dyl a krasu w 6. Jany tak meli krasu
wredni krasowenski wyne czo by asjoli obfawaly na ten wyne
na cyslaty a dwadzesat Okowij. W 6. Jany tak krasu krasowenski
med odzagi z krasu.*

*Item z krasowenski krasowenski krasowenski krasowenski krasowenski
krasowenski, med z do krasu Mesto gminowanij nasstis wyse odzagi
a nasy list, krasu sru gnu krasu, odzagi.*

*A Jana krasowenski krasu krasu krasu krasu krasu krasu krasu
jak wywodumowanu, sobi wyne s nasy meli. Item z gnu
med czo myslowenski krasowenski krasu na krasu wyne zgodnaji.*

*Wymij sru krasu do z krasowenski krasowenski krasu a 6. Jany krasu.
Tobylki z krasowenski krasu krasowenski krasu krasu krasu krasu.
Zby meli krasu w krasowenski krasowenski krasu krasu krasu krasu.
Wredni z na gnyce wyne czo myslowenski krasu, czo myslowenski
zgodnaji a krasu krasu krasu krasu.*

Vyúčtovanie zámockého lekárnik 1617

Inventár zámku z roku 1627

W panstvem položj

Stuol fliaďrowy wiloieny --- A,
 Stuol sprostý --- A,
 Stoliče operače weliče --- A₂
 Mala stolička --- A,
 Stoliče sprosté --- A₂
 Kahle --- A,
 Swietník gelený --- A,

Skla na očníech wšech;
 plachj na wšech dweroch
 Wtomže položj stuol wšteremfu
 kamene dwa zaprawene.

Tamže w bašte přes pólóg panský

Nabibliotekach kitayky sluke, A₁
 kratšich kitagiet --- A₄
 postel panská --- A,
 stuol --- A,
 začel --- A,
 stolička --- A,
 Blach --- A,
 skla na očníech wšech;

Pritemže panstvem položj w sklepe.

postielky --- A₃
 stuol --- A,
 skla na očníech wšech;

Tarhaš Zamknuty.

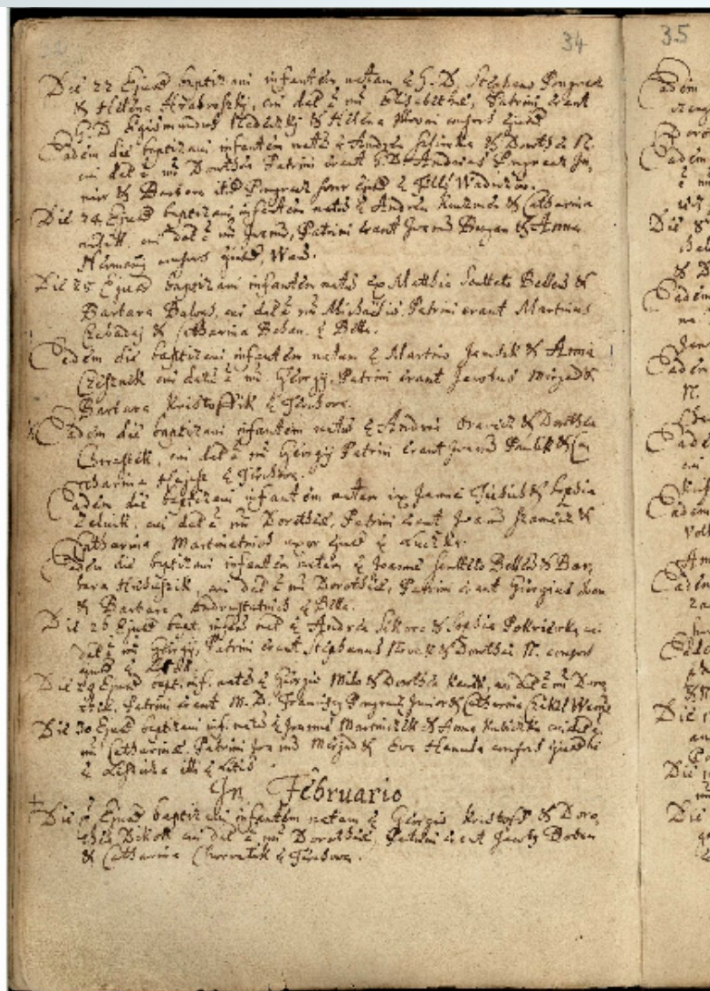
Nad Tarhašem w položj Sakra
 tarskem.

Stuol --- A,
 postel --- A,
 Stoliča --- A,
 kahle --- A,
 Blach nad weroch, skla na očníech.

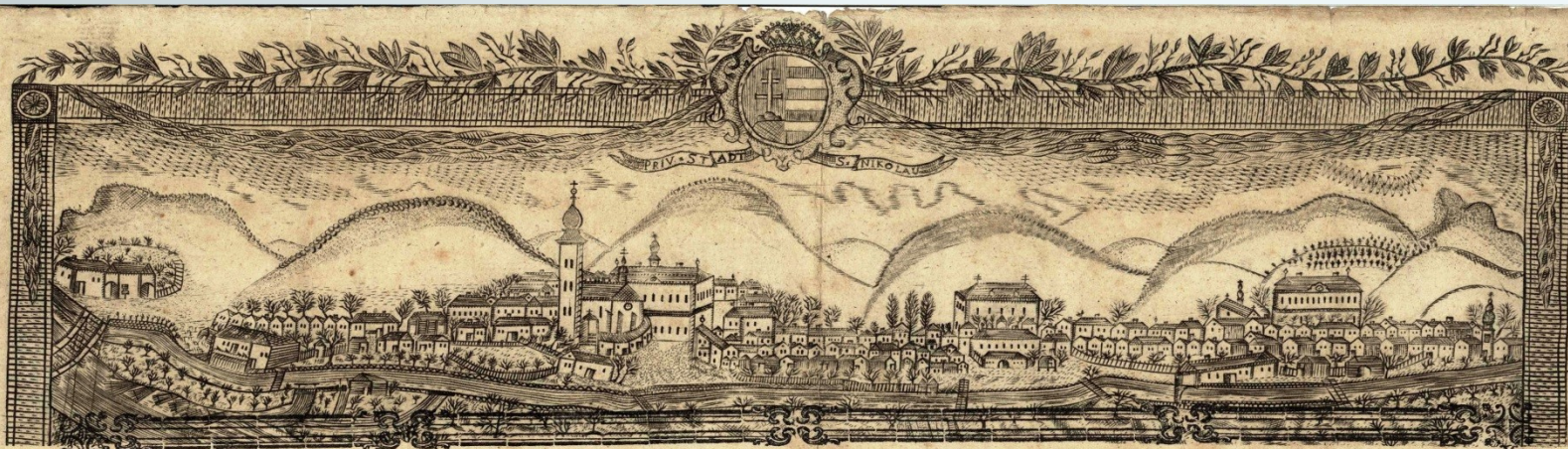
W zámku w plačj.

Becič weličich šiwet suchich
 zabednowaných --- A₁
 Soly w edmuch kusiach balwan. A,
 Item w kuse soly balwan --- A,
 Beciky prašne weliče --- A₄
 Beciky menšie --- A₄
 Beciky piera plne --- A₃
 Kolo šuchine --- A,
 Hruby powraž --- A,
 Menšj anebo tenšj, --- A,
 Haky ołowane --- A₃
 Studna w plačj wedra A₂
 ołowane y ratá
 Lichy --- A₂
 Kasna kamenna obružj, ie
 ležnimi, obita --- A,
 w druhý kasna kadickj --- A₂
 Stolica operača --- A,
 Stoliče sprosté --- A₃

Zápis o krste Juraja Jánošíka 25. január 1688

Výučný list s vedutou Liptovského Mikuláša, 1828

Sir Zech- und andere Meister des ehrsamen Handwerks deren bürgerl. Rirschnern, in der privileg. Stadt St. Nikolau, im Loptauer Comitatz, bescheinigen hiermit: daß gegenwärtiger Gesell, Namens *Paulus Lustyck* von *Wawriszowo in Lipt. Cottu* gebürtig, so 20 Jahr alt, und von Mittler Statur, auch *Lipt. Baden* Haaren, ist bey uns allhier Jahr, 25 Wochen, in Arbeit gestanden, und sich solcher Zeit über treu, fleißig, still, friedsam und ehrlich, wie es einem jeglichen Handwerks. Gesellen gebühret, verhalten hat; welches wir also attestiren, und deshalb un- sere sämtliche Mit-Meister diesen Gesellen nach Handwerks-Gebrauch überall zu fördern, geziemend ersuchen wollen. Gegeben in der privil. Stadt St. Nikolau, den 24 Monat Januar

Jahr 1828

Ober-Zechmeister *Adamus Kralin*

Rukopis P.O. Hviezdoslava, 1920

Ji prajem Ťa, soľera, aby mi ju daroval. Ke ešte otuŕi zaplatena (povodne,
12 flár, keď Ť mi boli postali do Dubovca), a Čistevca som písal sm-
cama o tejto príležitosti, i aby mi štáre čerstvom voston dali napísať a
ich prísaha k odvratu zadržati. ✓

Čistevca Ťam bŕkava, iŕ Ťm dŕkto univene, a ale rozol' reŕtyn, pred
o nica, Ťvoj sŕst a nŕm je - geometrie. Ťc Ťc vopred sŕkŕm Ť vŕkŕm. -

Čistevca Ťm oba sŕkŕm ako i Ťvoj nŕm sŕkŕm, a som
v Dubove 14/12 1920

Ťvoj sŕstny sŕkŕm, Ťmŕtŕl i sŕm
Hviezdoslav

11/3. Inŕm Ťmŕm Ťmŕm som pŕpŕsŕl, aby Ťi na bŕkŕm sŕkŕm na pŕmŕt
vŕndŕl sŕmŕm pŕsŕm. Inŕm nŕm a nŕm sŕpŕmŕt nŕc pŕkŕtŕmŕmŕm nŕmŕm Ťm, aŕ
ŕkŕmŕm nŕm a - ŕkŕmŕm nŕm. . . .

Ďakujem za pozornosť

PhDr. Jana Kurucárová
október 2016

